

**LIVIO FANZAGA, „CREDO”. LE VERITÀ FONDAMENTALI DELLA FEDE,
SAN PAOLO, CINISELLO BALSAMO 2005, SS. 291.**

Czasy współczesne wymagają nieustannego przypominania, co jest istotą chrześcijaństwa, jakie prawdy należą do korpusu depozytu wiary. Ostatnie dziesięciolecia to okres zintensyfikowanego nauczania ze strony Kościoła, który pragnie ukazać swoje bogactwo doktrynalne. Dzisiaj świadomość chrześcijańskiej tożsamości jest potrzebna zapewne bardziej niż w wielu okresach przeszłości. Książka L. Fanzagi jest próbą przybliżenia czytelnikowi podstawowych prawd wiary w oparciu o strukturę tradycyjnego Składu Apostolskiego. Książka została w związku z tym podzielona na dwanaście rozdziałów odpowiadających poszczególnym artykułom Składu. Ich rozwinięcie jednak w ramach rozdziałów otwiera znacznie bogatszy zakres tematyczny, dochodzą bowiem jeszcze tematy pokrewne i ich rozwinięcie. *Credo* stanowi praktycznie doktrynalną syntezę chrześcijaństwa. Przy charakterystyce książki chciałbym skupić się na najważniejszych cechach ją wyróżniających.

Przy omawianiu artykułu pierwszego Fanzaga porusza wiele podstawowych zagadnień doktrynalnych chrześcijaństwa. Mowa jest o tajemnicy Boga, która stanowi przedmiot poznania ze strony człowieka. Autor porusza również tematykę Boga jako Ojca. Przy tej okazji zostaje włączona do rozważań tematyka trynitarna stanowiąca odniesienie dla wszystkich artykułów wiary. Jako zaletę należy uznać ujęcie w tym miejscu także tematyki antropologicznej – życie w jedności trzech osób Bożych stanowi ostateczne przeznaczenie człowieka. Prawda o Bogu nie jest więc abstrakcyjną teorią, lecz tematyką, do której prowadzi także antropologia. W tej części zostają następnie omówione klasyczne tematy związane z atrybutami Bożymi a także kwestia stworzenia świata i człowieka, jak również jego upadku.

Drugi artykuł zostaje poświęcony praktycznie wyłącznie tytułom chrystologicznym, które streszczają misję Chrystusa. Godne uwagi jest to, iż autor sporo miejsca poświęcił samemu imieniu Jezus.

W artykule kolejnym, związanym z poczęciem i narodzeniem Jezusa, Fanzaga, oprócz omówienia tajemnicy wcielenia i dziewictwa Maryi, sporo miejsca poświęca życiu Jezusa jako tajemnicy zbawienia. Nie tylko same narodziny i wydarzenia związane z Paschą, ale całość życia Jezusa posiada wymiar zbawczy i włączona jest w misję, jaką otrzymał On od Ojca. Jednocześnie ponownie pojawia się istotny wątek antropologiczny ukazujący, iż życie Jezusa nie było tylko życiem dla nas, ale życiem, w które każdy chrześcijanin powinien się włączyć. Droga chrześcijańska jest drogą naśladowania, która polega na byciu włączonym w misję Jezusa, która trwa.

Stosunkowo duża część refleksji autora została poświęcona tematu śmierci i zmartwychwstania Jezusa – artykuł czwarty i piąty. Fanzaga sporo uwagi skupia na kwestii przyczyn śmierci Jezusa, poszukując odpowiedzi nie tylko w toczącym się procesie, ale zarysowując szeroką panoramę całego jego życia. Stało się to okazją do podjęcia tematu całości nauczania Jezusa i jego nowości w odniesieniu do sytuacji religijnej, jaką zastał. Przy omawianiu zaś tematu zmartwychwstania ukazana została w pełni teologia „trzech dni” łącznie ze zstąpieniem do otchłani. Przy omawianiu zmartwychwstania Jezusa ponownie pojawia się antropologia. Zmartwychwstanie człowieka zakorzenione jest w zmartwychwstaniu Jezusa. Jego powstanie z martwych jest „źródłem i zasadą” zmartwychwstania człowieka. Podobnie jak dla Niego było to wejście do chwały, tak i dla człowieka oznaczać będzie chwalebna przemiana.

Wątek antropologiczny jest obecny także przy omawianiu artykułu szóstego, gdzie wstąpienie Jezusa do nieba widziane jest w ścisłej łączności z ostatecznym przeznaczeniem człowieka. Fanzaga włącza tutaj także wątek eklezjalny, mówiąc o dopełnieniu dzieła Kościoła. Ten ostatni wątek kontynuowany jest przy omawianiu paruzji Chrystusa. Kościół do dnia paruzji pełni misję Chrystusa, aby została ona ostatecznie spełniona w powracającym Panu, który jednocześnie dokonuje oceny zarówno dzieła Kościoła jak i „tajemnic serc” ludzkich.

Artykuł ósmy – tajemnica Ducha Świętego – to podjęcie tematu Trzeciej Osoby Bożej na podstawie opisu biblijnego oraz podkreślenie jej udziału w dziele stworzenia i odkupienia.

Omawiając temat Kościoła – rozdział dziewiąty – autor dotyka syntetycznie najistotniejszych wątków odnowionej eklezjologii. Mówi przede wszystkim o Kościele jako o Ludzie Bożym. Przy tej okazji zostały także omówione różne posługi w Kościele: kapłaństwo sakramentalne i powszechne, życie konsekrowane. Także w części poświęconej Kościołowi Fanzaga umieszcza podrozdział dotyczący roli Mat-

ki Bożej w życiu Kościoła. Omówione w nim zostało przede wszystkim macierzyństwo Maryi wobec wspólnoty Kościoła jak i indywidualnego człowieka.

Kolejny artykuł to krótkie zatrzymanie się nad sakramentem pojednania. Wreszcie część ostatnia jest refleksją nad eschatologią człowieka i świata. Ponownie ukazana zostaje centralna rola chrystologii przy omawianiu *novissimorum*. Autor poświęca także swoją refleksję wydarzeniu śmierci człowieka, uwzględniając jej paradoksalny charakter.

Książka Fanzagi jest doskonałym kompendium doktrynalnych fundamentów chrześcijaństwa. Jej zaletą jest włączenie w tradycyjną tematykę artykułów wiary także tematów pochodnych. Autor czyni to z dobrym wyczuciem proporcji tak, iż rzeczywiście mamy do czynienia ze spójną całością. Zaletą książki jest także włączenia tematu człowieka w poszczególne części – rzecz, która niekiedy umyka autorom komentującym *Credo* chrześcijańskie. Stosunkowo mało miejsca autor poświęcił natomiast poszczególnym sakramentom. Jest to chyba największy mankament książki, który jednak nie przeszkadza w ogólnie pozytywnej ocenie dzieła.

KS. ANDRZEJ DAŃCZAK
GDAŃSKIE SEMINARIUM DUCHOWNE